

ACD 1676336

datum 3 JUNI 1983

CO

b. 2 d. -

1) Zo nodig andere rubricering aangeven.

Distr.: BC - CD

Bijlage(n): 1

Afschr.:

BO: 198.842

Betreft: Vierde DDR-kontaktdag.

Bijgaand ontvangt U het verslag van de vierde DDR-kontaktdag van de IKV alsmede een samenvatting voor de discussie over het Oost Europa-beleid.

1676336

198.84/L

HELP DE KERNWAPENS DE WERELD UIT OM TE BEGINNEN UIT NEDERLAND

Ons secretariaat is als volgt te bereiken: vanaf NS-station CS met tramlijn 7 of buslijn 4, vanaf NS-station HS met tramlijn 8, tot halte Vredespaleis, de Anna Paulownastraat inlopen tot het Anna Paulownaplein.

Secretariaat **Interkerkelijk Vredesberaad**

Bezoekadres: Anna Paulownaplein 3, 's-Gravenhage

Postadres: Postbus 18747, 2502 ES 's-Gravenhage

Telefoonnr.: 070-469756

Aan de deelnemers van de vierde DDR-
Kontaktdag van het IKV

Kenmerk:

's-Gravenhage, 17. mei 1983

Beste mensen,

U ontvangt hierbij het verslag van onze laatste DDR-Kontaktdag. Het verslag is door Jannie Kuik gemaakt.

Tevens heb ik een samenvatting bijgevoegd, die voor de discussie over het Oost-Europa beleid op de volgende vergadering van de campagneraad gebruikt zal worden.

Met vriendelijke groeten,

Wolfgang Müller

De discussie op de kontaktdag, waar ongeveer 45 IKV-kernen waren vertegenwoordigd, heeft - kort samengevat - het volgende opgeleverd:

De deelnemers waren het erover eens:

- dat veelvuldige contacten tussen vredesbewegingen in oost en west, die zich inzetten voor ontspanning en ontwapening, noodzakelijk zijn;
- dat de verschillende levensbeschouwelijke en religieuze opvattingen, die tot dit engagement leiden, erkend moeten worden;
- dat bij het onderhouden van deze contacten de belangen van de vredesbeweging voor ons centraal staan, terwijl rekening gehouden moet worden met de verschillende maatschappelijke situaties in elk land;
- dat de huidige situatie waarin sprake is van een steeds grotere en van overbepapening vooral door kritiek op de eigen bijdrage aan de voortgaande bewapening doorbroken kan worden;
- dat de contacten met en in de DDR op basis van een volledige erkenning en soevereiniteit onderhouden worden;
- dat naast het reeds jarenlang bestaande werk van verschillende organisaties en groepen het kerkelijk engagement voor vrede en ontwapening sinds 1978 een nieuwe dimensie van vredeswerk heeft doen ontstaan, die de dialoog over de verschillende posities ten aanzien van vrede en ontwapening mogelijk maken;
- dat de dialoog tussen kerk, staat en vredesbeweging in de DDR, juist in een tijd van toenemende spanningen en maatschappelijke polarisatie een eis moet zijn;
- dat "Schwerter zu Pflugscharen" naar erkenning in de DDR streeft en niet, zoals andere groepen in oosteuropese landen, als een dissidenten-beweging gezien kan worden;
- dat openheid in het werk met en over onze DDR-partners van te voren in overleg op elkaar afgestemd moet worden en in overeenstemming met de belangen aan beide zijden moet plaatsvinden;
- dat we streven naar ontspanning en ontwapening tussen oost- en westeuropese landen, waarbij ontwapening een zeer belangrijke bijdrage aan het ontspanningsproces is; onze basiskontakten in de DDR moeten daaraan een bijdrage leveren.

De vierde DDR-kernendag heeft inmiddels plaatsgevonden. Het aantal aanwezigen lag niet hoog en week nogal af van de aantallen die zich opgaven. Misschien was het stralende voorjaarsweer hier debet aan. De organisatoren misten hierdoor een gedeelte van de benodigde financiën waarmee de , al bestelde, lunches betaald moeten worden. De afwezigen misten een interessante discussie en de bijdrage van de gast Peter Wensierski, hoofdredacteur van de Evangelische Pressedienst (EPD) in Berlin-W.

In zijn inleiding signaleerde hij een aantal positieve ontwikkelingen in de DDR. Veel jongeren, ook buiten de grote steden, worden actief in vredesgroepen. 90% van deze activiteit vindt plaats binnen de kerken. Er bestaat echter zijn inziens een toenemende tendens om ook buiten de kerkelijke verbanden actief te worden. Niet alleen op basis niveau zijn er activiteiten. De Synode van Berlijn Brandenburg heeft de oproep gedaan aan de kerken in Oost en West Duitsland om zich met het Zweedse, Palme, voorstel bezig te houden. Er zou een discussie gevoerd moeten worden over een Sicherheitspartnerschaft. Een belangrijke vraag is of de West-duitse kerken mee willen discussieren.

De kerk wil bepaalde basisactiviteiten legaliseren en tegelijkertijd zelf een bemiddelende rol spelen. De beweging is echter niet meer weg te denken, ook al besteedde staatspers er geen aandacht aan. In het theoretijdschrift van de SED werd kortgeleden een artikel aan het verschijnsel vredesbeweging gewijd. Hiermee werd het officiële stilzwijgen rondom de vredesbeweging verbroken. Terleurstellend was echter dat het artikel niets anders concludeerde dan dat Sozialismus= Frieden en een vredesbeweging dus niet anders dan anti-socialistisch zijn kan. Peter Wensierski zei er echter van overtuigd te zijn dat de DDR staat gedwongen zal worden om een politiek te ontwikkelen die een antwoord vormt op de nieuwe ontwikkelingen die zich voordoen.

De voorwaarden waaronder de nieuwe beweging functioneert zijn geheel anders dan die in het Westen, zij heeft geen organisatie en er zijn geen aantallen van deelnemers bekend. Zij wordt echter niet gevormd door dissidenten. De beweging vormt , echter wel een geheel nieuwe kritisch kracht die in zijn kritiek afwijkt van de gebruikelijke opstelling in de 70-er jaren. Kritiek kende toen twee richtingen, 1) identificatie met het Westen en 2) kritiek gericht op verbetering van het systeem. De (zelf) kritiek van deze nieuwe beweging gaat veel verder en meedoen kost veel moed. Toch blijkt het engagement van veel mensen sterker dan hun persoonlijk voordeel. De beweging vormt een nieuwe kwaliteit in de DDR samenleving, de SED zal er politiek mee om moeten gaan. Deze nieuwe politieke factor is niet door onderdrukking en uitwijzing op te lossen. De vredesbeweging neemt ook nieuwe initiatieven in de discussie. Van een 'moralistische-pacifistische jubelbeweging' beweegt zij zich in de richting van politieke betrokkenheid, ook bij de Europese politieke ontwikkelingen. Peter Wensierski signaleert een politiek-culturele breuk in de geschiedenis aangezien de beweging zich niet meer op de Oost-West tegenstelling oriënteert. Overigens is de beweging breder dan alleen het onderwerp vrede.

In de discussie die volgde op de inleiding gaf de inleider desgevraagd zijn mening over de pers. Een van de grieven die m.n. de kerkelijke toppen in de DDR hebben t.o.v. het IKV is haar publiciteitsbeleid. Peter Wensierski schetste een beeld van de spanningen tussen West- en Ost presse. Hoewel het als volkomen normaal beschouwd mag worden dat kranten publiceren over het buitenland is de wijze waarop de 'Springerpers' over de DDR publiceert dat beslist niet. Overigens is er in de BRD ook normale kritische journalistiek t.a.v. de DDR. De arbeidsomstandigheden waaronder journalisten in de DDR moeten werken zijn echter verre van ideaal. Er heerst een voortdurende staatscontrole, voor interviews moet altijd toestemming worden gevraagd, vragen moeten tevoren gemeld worden, kortom, er heerst een absolute schijnopenheid in de DDR. Ook de kerkelijk pers valt onder deze censuur. Het gevolg is dat datgene wat in de pers staat niemand interesseert en men wat er werkelijk gebeurt in de Westerse pers moet lezen. Het dilemma tussen Oost- en West pers zal blijven bestaan zolang de media in de DDR zich op deze wijze blijven opstellen. Aan verwijten die de vredesbeweging te horen krijgt ligt dit verschil in publiciteitswaarden ten grondslag. De nervositeit van de kerkleiding op dit punt is een gevolg van het feit dat zij regelmatig op het matje geroepen worden en geconfronteerd worden met koppen van de 'West-pers'. De westerse pers krijgt op die wijze een excuus-functie en wordt als 'boze vijand' gebruikt die de beide partners (regering en kerkleiding) de gelegenheid biedt een compromis te bereiken. Peter Wensierski merkt hierbij op dat het referentiekader van de kerkleiding het denken van de overheid is. De neiging bestaat dan ook om zich van de beweging te distantiëren.

In de JENA zaak heeft de kerk weinig gedaan om hieraan publiciteit te geven, het is voornamelijk een zaak van persoonlijke contacten geweest die ervoor gezorgd heeft dat men in het Weste op de hoogte kwam en bleef van de ontwikkelingen in JENA. Hij voegde er de raad aan toe om in de westerse pers geen melding te maken van plannen en gedachten, dat wordt, gezien het pers systeem, beschouwd als inmenging in de DDR aangelegenheden, maar alleen van datgene wat gebeurd is.

Een belangrijke vraag was of er een kans bestaat dat de DDR-samenleving meer ruimte biedt aan de nieuwe ontwikkelingen. De inleider beantwoordde deze vraag niet positief maar plaatste enkele bedenkingen. Hij wees er op dat de overheid zich zwak voelt, want niet gelegitimeerd. Een oorzaak voor die angst moet gezocht worden in '53 en Polen. De kerk zal met deze gevoeligheden rekening moeten houden. Natuurlijk wil de kerk ook geen Poolse toestanden maar desondanks is de SED daar bang voor. De functionarissen zijn dan ook nog helemaal niet gewend aan de nieuwe discussie. Een volgend punt handelde over de vraag of de vredesbeweging alleen een jongerenprotest beweging was die geïnspireerd wordt door generatie problemen. Een visie verwoord door BÉRuys in haar interview met Hervormd Nederland.

Peter Wensierski gaf aan dat het een beweging is die alle sociale lagen en alle leeftijden beslaat. De actieven zijn echter merendeels jongeren, mede omdat die zich op 18-jarige leeftijd moeten melden voor hun militaire dienstplicht en in de hogere klassen van de middelbare school bewust in aanraking komen met Wehr-Unterricht. Deze

zaken vragen een actieve opstelling van jongeren. De jongeren weigeren om verder te leven met de lebenslüge van de permanente dubbelheid in de DDR. Dat is de nieuwe kwaliteit van de beweging, mensen doen niet meer mee aan de leugen.

Een belangrijk punt van overwegen betrof de vraag hoe de overheid kan leren om perspectiefvol met de nieuwe beweging om te gaan. De paniekerige wijze waarop zij nu reageert biedt niet veel hoop. De vraag is zelfs of in de socialistische praxis een verandering niet alleen mogelijk is als leden van een beweging ook een functie hebben in het apparaat. (zie b.v. Solidarnosc. Leden van de beweging waren ook leden van de communistische partij) Het is ook van belang te weten of er oppositie binnen de SED bestaat die democratische alternatieven nastreeft. De ervaringen die tot nu toe bestaan met veranderingpogingen binnen Oostblok landen leiden tot verschillende opstellingen. Als de reformatie van het systeem niet lukt wordt door veel mensen aangenomen dat dat dus niet de weg is. Zo langzamerhand wordt echter duidelijk dat de effectiviteit van democratiseringspogingen afhankelijk is van diverse factoren: a) een basisbeweging die aansluit bij een arbeidersbeweging, b) discussie binnen de CP, c) 'beweging' in de Sovjet-Unie, d) contacten met het Westen. Hoe gaan we strategisch om met de factoren? Peter Wensierski voegt aan deze analyse toe dat het Oostblok niet bestaat. Er bestaat een SU, een Pools, een DDR en een Hongaars model die alle weinig met elkaar te maken hebben. De oude verhoudingen kunnen niet in stand gehouden worden. De historische tendens is dat de SU de verhoudingen zal moeten veranderen. De SU denkt daar over na, de verschillende staten pogen ondertussen een eigen ontwikkeling door te maken. Solidariteit, Charta en de DDR-vredesbeweging heeft dan ook weinig met elkaar te maken.

De ontwikkelingen in de DDR kenschetst Wensierski als de interessantste. Er bestaat een echte nieuwe beweging, een beweging die trekken vertoont gelijk aan de ecologische-en vredesbewegingen in het Westen. Voor het eerst is het daardoor mogelijk dat Oosterse en Westerse bewegingen een positieve dialoog kunnen voeren. De beweging in de DDR is niet geïnteresseerd in de discussie over reformcommunisme of een oplossing van de binnenlandse problemen. Zij zien met name gezamenlijke, ecologische problemen. Het verlies van oude waarden geeft in Oost en West aanleiding tot gigantische sociale problemen. Tot nu toe zijn in de DDR deze problemen nooit bediscussieerd. Men wordt nu echter gedwongen te reageren op de groeiende economisch ecologische-en sociale problemen. Grote groepen mensen zijn niet in politiek geïnteresseerd omdat velen geen waarden meer hebben maar alleen op privé-leven en consumptie zijn ingesteld. Op deze gevoelens kan geen maatschappij gebouwd worden. Daarom is een zeer politiek geïnteresseerd potentieel voor de SED interessant. De staat is zich min of meer bewust van het probleem. Zij grijpt zelfs Luther aan om dit waarden verlies en deze privatisering tegen te gaan. Intellectuelen mogen op eens nadenken over hun eigen geestelijke geschiedenis. De SED zal moeten reageren want de voorliggende problemen zijn niet met behulp van de veiligheidsdienst op te lossen

Als laatste werd de vraag gesteld of het nieuwe politieke perspectief van de DDR vredesbeweging ook politieke concepties bevat die inhouden dat de DDR-vredesbeweging en Solidarnosc samen gaan. Peter Wensierski betoogde opnieuw dat zij zeer verschillend zijn. De bewegingen hebben vooral met hun nationale geschiedenis te maken. Vanuit het westen zullen we scherp toe moeten kijken naar wat er gebeurt in de verschillende landen. Het denken in Oost-West tegenstellingen zullen we als een anachronisme achter ons moeten laten. Er zijn bewegingen die daar los van zijn komen te staan, daarom kunnen alle bewegingen in Oost-Europa niet over één kam geschoren worden. Er zal een samenwerking moeten ontstaan op de zelfde probleemvelden en niet vanwege gezamenlijk standpunten t.a.v. de Oost-West verhouding.

Algemene opmerkingen:

- We misten een taakverdeling tussen kernen en secretariaat
- De terminologie is vaak onduidelijk, er moet scherper geformuleerd worden

Mient Jan Faber (samenvattend)

Ten aanzien van publiciteitsbeleid:

- grootst mogelijke zorg
- in overleg met de betrokkenen
- niet te vaak vooraf

Tegenstelling erkenning van de staat-open dialoog

De 'open dialoog' is een doorbreking van het patroon en als zodanig een 'nieuwe kwaliteit'.

Wat is de betekenis van erkenning? Erkennen van de staat wordt genoemd als voorwaarde voor dialoog en voor vruchtbare kritiek. Als het IKV 'Schwerter zu Pflugschare' als oppositie benoemt, zijn we dan in strijd met die erkenning? Regel is namelijk dat er geen oppositie mag zijn. Moeten we daarmee accoord gaan? Dat is dan in strijd met de open dialoog. Het is goed om te definiëren dat ons systeem bestaat bij de gratie van de oppositie. Daar is het een lelijk woord maar je kunt niet altijd woorden vermijden.

Wat is solidariteit?

De vredesbeweging is solidair met die bewegingen die zich bezighouden met de grondrechten van Helsinki: zelfbeschikking, ontwapening en mensenrechten.

Is dat niet een te omvangrijke paraplu? Moeten we niet werken met ontspanning en ontwapening en mensenrechten laten binnenkomen via de ingang van de ontspanning en de ontwapening? Dus niet alle mensenrechtenproblemen 'meenemen'?

Ontspanning van onderop

Communicatie met zowel basis als top. Hoe doe je dat? Kan dat wel? Kan ontspanning aan top en basis uit elkaar gehaald worden? Hierop is geen antwoord voorhanden.

Wederzijdse verantwoordelijkheid voor ontwapening en ontspanning

We zien dat zo met alle verschillen die daarbij horen. Je bent dan unilateraal in een bilateraal gebeuren. Dat zeg je voortdurend omdat je met je unilaterialisme een beroep doet op hen.

Ontspanning van onderop

De Europeanisering van Europa moet niet tot ideologie verheven worden. ~~Het is de~~

Rapportage uit de discussiegroepen (opmerkingen bij de stellingen)

Rapporteur: Hans Dijkman

Stelling I: open deur

II: oorzaak is in eerste instantie het kapitalisme

III: laatste vier zinnen blinken uit door onduidelijkheid en vaagheid

IV: accoord

V: laatste gedeelte (opdracht IKV) pretentius

VI: het IKV heeft er blijk van gegeven 'Schwerter zu Pflugschare' als een oppositiebeweging beweging te zien; dat gaat tegen het gestelde in; gesteld zou moeten worden dat de vredesbeweging hier en daar de staat accepteert maar bepaalde dingen wil veranderen.

VII: publiciteit ^{in overleg} met de beweging ginds: het probleem hier is dat je publiciteit vaak niet in de hand hebt; niet zo negatief zijn over diplomatie

Rapporteur: Ronald Siemons

Stelling I: toevoegen: verantwoordelijk voor onze solidariteit; onze oordelen moeten te maken hebben met de gevolgen die dat zou kunnen hebben; dat heeft ook met respect voor het land te maken.

II: nadruk op de eigen bijdrage

III: het gaat erom hoe kritiek geuit wordt, ook hier weer de gevolgen mee laten wegen.

IV: accoord

V: wantrouwen niet vergroten; als je in contact treedt met groepen heb je te maken met de gevolgen; de dialoog tussen staat, kerk- en vredesbeweging moet worden gesteund; hoe is onduidelijk

VII: het moet duidelijk zijn dat het authentieke DDR-activiteiten zijn, dus geen publiciteit vooraf; altijd in overleg

Rapporteur: Dion van den Berg

Stelling I: eerste zin: zoekt contact met die vredesbeweging in Oost....

II: eerste zin: beide partijen zijn verantwoordelijk voor de situatie, beide dragen schuld

tweede zin: zelfverplichting centraal

III: een dialoog die open moet zijn; wij hebben met verschillende groepen te maken die verschillende vragen stellen.

IV: te zwart-wit, er zijn ook nog andere groepen

V: het wantrouwen van de staat te bestrijden

VI: moet genuanceerd worden

VIII: solidariteit is een hol woord- er moeten voorbeelden gegeven worden.

IX: laatste zin te positief

Algemene opmerkingen:

- We misten een taakverdeling tussen kernen en secretariaat
- De terminologie is vaak onduidelijk, er moet scherper geformuleerd worden

Mient Jan Faber (samenvattend)

Ten aanzien van publiciteitsbeleid:

- grootst mogelijke zorg
- in overleg met de betrokkenen
- niet te vaak vooraf

Tegenstelling erkenning van de staat-open dialoog

De 'open dialoog' is een doorbreking van het patroon en als zodanig een 'nieuwe kwaliteit'.

Wat is de betekenis van erkenning? Erkennen van de staat wordt genoemd als voorwaarde voor dialoog en voor vruchtbare kritiek. Als het IKV 'Schwerter zu Pflugschare' als oppositie benoemt; zijn we dan in strijd met die erkenning? Regel is namelijk dat er geen oppositie mag zijn. Moeten we daarmee accoord gaan? Dat is dan in strijd met de open dialoog. Het is goed om te definiëren dat ons systeem bestaat bij de gratie van de oppositie. Daar is het een lelijk woord maar je kunt niet altijd woorden vermijden.

Wat is solidariteit?

De vredesbeweging is solidair met die bewegingen die zich bezighouden met de grondrechten van Helsinki: zelfbeschikking, ontwapening en mensenrechten.

Is dat niet een te omvangrijke paraplu? Moeten we niet werken met ontspanning en ontwapening en mensenrechten laten binnenkomen via de ingang van de ontspanning en de ontwapening? Dus niet alle mensenrechtenproblemen 'meenemen'?

Ontspanning van onderop

Communicatie met zowel basis als top. Hoe doe je dat? Kan dat wel? Kan ontspanning aan top en basis uit elkaar gehaald worden? Hierop is geen antwoord voorhanden.

Wederzijdse verantwoordelijkheid voor ontwapening en ontspanning

We zien dat ~~zo~~ met alle verschillen die daarbij horen. Je bent dan unilateraal in een bilateraal gebeuren. Dat zeg je voortdurend omdat je met je unilaterialisme een beroep doet op hen.

Ontspanning van onderop

De Europeanisering van Europa moet niet tot ideologie verheven worden. ~~Het is de~~

Het is de vraag of die Europeanisering plaats vindt of dat er iets heel anders aan de hand is; is het de hoofdstroom van de Europese ontwikkeling of is het een afgeleide van een heel andere ontwikkeling? Misschien groeien we toe naar een loskomen uit de blokken met in plaats daarvan opnieuw de macht voor de oude Europese machtsstaten. Groeien we niet naar oude posities toe? Is dat de goede weg? Wat betekent in dit verband dat de Duitse vredesbeweging zich buigt over de veiligheidsproblemen als een Duits probleem?

Discussie opmerkingen n.a.v. MJF

1p Erkenning: het gaat om het hoe van de erkenning. De DDR ziet een oppositie beweging als een beweging die de hele staat ter discussie stelt. Het gaat trouwens met meer begrippen zo. Een aantal situaties acht de staat overwonnen (B.v. oppositie) De vraag is hoe wij duidelijk maken wat wij bedoelen.

Gonda Rijkssen:

Solidariteit blijkt uit consistente contacten. Trouw is een belangrijk woord. Het gaat niet alleen om verklaringen.

Organisatieprobleem

De beweging is niet georganiseerd, je hoort dus allerlei verschillende geluiden. Mensen praten vanuit de beweging maar niet namens de beweging. Hoe ga je daar mee om?, bv. met een man als Eppelmann. Een vraag is dan: ^{was groot} hoe ~~licht~~ Eppelmann. Anderzijds heeft hij zich natuurlijk duidelijk uitgesproken.

Gonda Rijkssen ziet een oplossing in meer basis solidariteit, b.v. kernen die zich solidair verklaren.

Het probleem moet worden voorgelegd aan de CR.

Hoe concreet is steun

Dat hangt van geval tot ^{geval} af

Hans Dijkmans Aan mensen die onze idealen delen en daardoor in moeilijkheden komen is het moeilijk om geen steun te geven. Diplomatie levert soms meer resultaat op dan publiciteit.

Peter Wensierski De vraag is hoe we in de DDR onderdrukking kunnen verhinderen. Hoe kunnen we de beweging positief maken voor de staat.

Helsinki voorwaarden

Aan de CR zal MJF's opstelling worden geadviseerd.

Unilateralisme

We willen een wederzijds ontwapenings en ontspanningsbeleid bevorderen.

We bepleiten eenzijdige stappen en een tweezijdig gebeuren. Onze grondanalyse is tweezijdig. De vraag is waar het kan worden beantwoord en hoe.

Roland Siemons vraagt zich af of we onze geloofwaardigheid naar Oost-Europa toe zo niet verliezen, de eerste eenzijdige stap moet nog gezet worden.

Ontwapeningspolitiek is niet geconditioneerd maar heeft wel een reactie nodig.

Er moet bereidheid zijn tot stappen maar ondertussen moeten er wel contacten zijn en een dialoog, ook naar de officiële instanties b.v. via een conferentie over ontwapening en ontspanning.

T.a.v. de Europeanisering van Europa stelt Wolfgang voor dit onderwerp in een volgende contactdag te bespreken. Discussiepunten zullen te voren toegestuurd worden. De contactdag vindt in september plaats

De zorgen van Mient Jan Faber

Vredesbeweging is niet in staat serieus politiek te bedrijven

Komen de kruisraketten er in de analyse van de vredesbeweging misschien toch? Wat bezielt Mient Jan Faber en de zijnen? En wat mankeert de vredesbeweging? Faber voorziet, dat de huidige vredesbeweging straks ophoudt te bestaan, want 'een echt constructieve bijdrage ontbreekt'. Maar er zijn ook kansen.

Faber: 'Ik zie aankomen, dat men in de Navo zegt: er zal hoe dan ook geplaatst moeten worden, het doet er niet toe of die bases klaar zijn of niet. Puur politiek: we moeten nu eenvoudigweg doorzetten. Dat zie je in Italië, Engeland en in de Bondsrepubliek. Daarachter zie je de Nederlandse positie, die zacht gezegd nogal chaotisch is. Die het zich aan de ene kant niet durft te permitteren nee te roepen tegen het bondgenootschap en daarom gewoon meeglijdt in de ontwikkelingen. Anderzijds verwacht ik, dat de drinkbeker aan ons voorbij zal gaan, wanneer dat ook maar zal zijn. Misschien pas in 1986, als de politiek uiteindelijk vindt, dat ze toch moeten komen. Tot die tijd glijden we mee, om dan van de Navo bericht te krijgen, dat het niet hoeft. En dan kan de politiek het hier aan de publieke opinie als een succes verkopen, als een resultaat van de politiek van kernwapenbeheersing.

De chaos van dit moment wordt geïllustreerd door de manier waarop rond de lokatiekeuze wordt geopereerd. Een puinhoop. Ik krijg uit mijn informatie het gevoel, dat de Amerikanen denken: wat wil dat land nou eigenlijk? Ze zijn daar zo'n beetje aan het plannen geslagen aan de hand van een soort voorkeurslijstje waar de basis Volkel bovenaan staat, dan Gilze-Rijen, Woensdrecht, Twenthe en als laatste De Peel. Als plaatsing ooit zou moeten, wordt het dus Volkel. Maar niemand weet dat zeker - ik ook niet - en dat illustreert dat er nauwelijks een beleid rond die lokaties is. In deze chaotische toestand kun je geen behoorlijk beleid formuleren. Dat geldt voor alle partijen: de regering doet het niet, die praat uitsluitend over procedures, er wordt alleen voor gezorgd dat we te zijner tijd politiek kunnen maken; en de vredesbeweging zit in een hoogst verwarrende situatie waarin ze voortdurend ontwikkelingen signaleert en tegelijkertijd weet, dat ze daarop een ontkennend antwoord van de regering krijgt, omdat er nou eenmaal niks is beslist.

Is die onzekerheid alleen in het nadeel van de vredesbeweging?

'Zolang de regering onzeker is, is dat voor de vredesbeweging een argument haar die onzekerheid voor te houden en voor de regering een moeilijkheid in de zekerheid van plaatsing te stappen.

Anderzijds heeft deze regering voor deze merkwaardige januspositie gekozen: in de Navo volop meedoen, voortdurend beklemtonen dat Nederland niet achterblijft, niets nalaten de heilige koe - Genève - heilig te houden en in de binnenlandse doeleinden er een rotzooitje van maken. Dat samengevoegd, is heel ongelukkig. Als het alleen onszelf betroffen en we niet aan het buitenland waren gebonden, dan konden we zeggen: die aarzelende positie is niet om te zetten in een positie van plaatsing. Maar nu we voortdurend die druk vanuit het buitenland op ons hebben en ons daaraan hebben aangepast, is dat veel moeilijker.

«Het lijkt in Europa wel een soort Cuba-crisis»

Ik denk ook, dat we onderaan die glijbaan in een zandbak terecht komen. En het wordt niet door Nederland zelf, maar door de bondgenoten, door Genève bepaald of daar raketten staan of niet. Iedereen bij de overheid hoopt, dat het uiteindelijk niet hoeft, omdat er in Genève een geringer aantal raketten uitkomt dan die 572. En als de politieke lucht wat geklaard is, zal dat militair erin worden vertaald, dat het in Nederland niet hoeft. In het bondgenootschap zegt men nu: alle landen dienen zich te committeren, niemand kan er onderuit. Dat is allesbehalve hoopvol, omdat het dus uitsluitend en alleen om politiek prestige gaat. Naarmate het mo-

ment van beslissen dichterbij komt en de zaak meer op de spits wordt gedreven, wordt de weg terug ook steeds moeilijker. Het is pure face-saving, ze willen hun gezicht redden. Om politieke redenen willen ze plaatsen, militair zijn die raketten overbodig. Ik ril daarvan. De publieke opinie ook, als het haar duidelijk zou worden gemaakt.

Het lijkt hier in Europa wel op een soort Cuba-crisis: twee partijen werken naar een climax toe, waarbij iedereen zijn hart vasthoudt voor wat er zal gaan gebeuren, je het gevoel krijgt dat ze nooit meer terug kunnen en dat de zaak wel zal ontploffen. Gegeven de politieke consternatie was Chroestjow indertijd zo wijs zich terug te trekken. In de huidige context vraag je je af: wie van de partijen durft er nog terug? Dan constateer ik dat in ieder geval aan onze kant, ondanks het massale verzet dat zal voortduren, men kennelijk niet van wijken wil weten. Het probleem is daarbij ook, dat de Sowjet-Unie geen publieke opinie toelaat en zeer sterk gelooft in macht en kracht en meer SS-20's plaatst dan er militair gezien noodzakelijk zijn.

Mijn probleem met de vredesbeweging is, dat die sterk is gebiologeerd door de komst van die kruisraketten. Dat ze in belangrijke mate wars is van dit spel dat er op politiek niveau wordt gespeeld, ook in Genève. En wel zodanig, dat ze zich daar in feite niet mee wenst te bemoeien. Ze wenst niet creatief na te denken over hoe die supermachten er uit zouden kunnen komen. In feite zegt ze alleen: als die raketten hier komen, zullen wij er ook zijn, dan staan we bij de bases met ons tienduizenden, we zijn bereid ervoor de gevangenis in te gaan, al houden we ze daar niet mee tegen, want de straat regeert niet.

Ik ben bang, dat ze daarna - dus als die raketten zijn geplaatst en die basis bestormd - en demonstranten zoals in Engeland in interneringskampen terechtkomen, een enorme terugval gaat beleven. Een buitengewoon kritiek punt voor de

Foto Jo-Joe Meelo

vredesbeweging. De politieke leiding, de overheid zelf, heeft voldoende middelen om dat soort verzet uiteindelijk te omzeilen, te componeren, te managen. De geschiedenis leert, dat dit soort acties van tijdelijke aard is. Met andere woorden: het punt waar het altijd weer wezenlijk om draait is, of er door de vredesbeweging politieke beleidswijzigingen worden bewerkstelligd ja dan nee. Daar ligt ook de kwetsbaarheid van de huidige vredesbeweging. Ze is onvoldoende in staat het politieke vak serieus te bedrijven. Ze voert wel politieke acties, maar denkt niet na over politieke alternatieven die bespreekbaar zijn, die kunnen worden uitgedragen, waarvoor je mensen kunt winnen in discussies en waarvoor je ook de politiek kunt winnen. Een echt constructieve bijdrage is afwezig'.

Het begin van het einde van de vredesbeweging?

'Ik heb altijd gezegd: als een vredesbeweging zich niet sterk maakt als organisatie, dat wil zeggen: met een echte structuur en een echt politiek programma, dan blijft ze louter een ongedefinieerde, ietwat amorfe beweging die na verloop van tijd ophoudt te bestaan. Een heleboel mensen houden het niet vol, worden weer door andere dingen geboeid. Haken af. Ik wil maar zeggen: een vredesbeweging dient zichzelf vorm te geven, een politiek gezicht te hebben dat gezag gaat krijgen en waarmee gewerkt kan worden. Ik zit er constant voor te waarschuwen dat de vredesbeweging hieraan moet denken.

Heel uitdrukkelijk bij de Nederlandse vredesbeweging zie je, juist nu het allemaal heel moeilijk is, dat de beweging gelopen is van ethiek naar ethiek, in plaats van van ethiek naar politiek. Ik bedoel: elke aanzet tot echte veranderingen heeft een sterke ethische component, dat zie je heel sterk bij het IKV met zijn kerkelijke achtergrond. Maar het punt is: wat doe je met die ethiek?

In '77 hebben we in het IKV steeds gezegd:

"Een heleboel mensen houden het niet vol, raken door andere dingen geboeid"

we moeten die ethiek omzetten in een serieus beoefenen van het politieke métier, dus met alternatieven komen die aansluiten bij de politiek. De ethiek gebiedt je zo te handelen. Bij velen heeft de ethiek geleerd, dat zij een andere houding moeten gaan aannemen tegenover de politiek. Zo van: het is slecht wat jullie doen en ik zal in mijn levensstijl - een ethische uiting - laten zien dat ik het daar niet meer eens ben. Prima, maar het is niet voldoende. Vanuit de ethiek worden allerlei acties gevoerd in de richting van de politiek die als het ware uiteten wat-jij-bent, welke-stijl-jij-erop-nahoudt tegenover dat krankzinnige systeem.

Al die duizenden in Europa, de Verenigde Staten, wat gaat er met die mensen gebeuren na eind dit jaar, na de acties die er de komende tijd nog zullen zijn? Houden ze daarna op? Ik maak me daar zorgen over, omdat veel van de groepen niet zijn ingekaderd in een organisatie. Er heerst in belangrijke delen van de vredesbeweging een soort cultuuropvatting van: we moeten geen organisaties, want dat zijn structuren en structuren zijn geweld en geweld is precies waartegen we ons verzetten. Het moet allemaal zo vrij mogelijk blijven. Een foute opvatting, want als organisatie blijf je natuurlijk binnen de beweging autonoom.

Erdoorheen komen betekent, dat een aantal clubs die zich werkelijk hebben georganiseerd en een aantal politieke zaken in hun mars hebben zitten, ook daarna - na de plaatsing en de acties daaromheen - door kunnen gaan. Het probleem is alleen,

dat de vredesbeweging in zekere zin leeft bij de gratie van het feit dat ze weerklank heeft in de publieke opinie. Dat een groot aantal mensen voortdurend met de bewapening bezig is. Als zij wegvallen, marginaliseert de rol van de vredesbeweging. Dan wordt ze een van de maatschappelijke instellingen die zich over veiligheidsvraagstukken uitspreken, maar als zodanig niet meer een echte kracht in de samenleving zijn die tot verandering kan aanzetten. Een soort alternatief voor het Nederlands Instituut voor vredesvraagstukken. Die kant moeten we natuurlijk nooit op. Als de echte activisten, dat wil zeggen de demonstranten, wegvallen, dan moet je niet denken, dat dan een andere groep in de samenleving die rol onmiddellijk gaat overnemen. Ik heb geen antwoord op dit probleem'.

De macht van het getal is dan weg.

'Ja, maar er blijft voldoende creativiteit en organisatorische kracht over om weer nieuwe dingen naar boven te halen. Het simpele verschijnsel dat met name het IKV erin is geslaagd een politiek fenomeen te worden ...'

Maar je bent weer even ver als na het begin van de campagne, 1978.

'Ja, maar mijn stelling daarbij is, dat wat echt beklijft in de vredesbeweging die groep mensen is die zich echt verenigd hebben, die in de organisatie zijn gedoken en die hebben opgebouwd. Als dat er niet meer is, wordt het buitengewoon triest. Die zal het moeten doen. Al het andere daaromheen is nodig voor politieke veranderingen. Maar als die harde kern er niet is, krijg je die veranderingen ook nooit'.

Je vindt het IKV, het gestructureerde platform van de kerken, voorbeeldig voor de vredesbeweging?

'Het IKV heeft de mogelijkheid - omdat het door de kerken wordt onderhouden, en omdat het een groot achterland heeft om te bewerken - via zijn georganiseerde campagne, een hele infrastructuur - te laten zien dat het kan. Het heeft ook de intellectuele capaciteiten om dat politieke métier aan te kunnen. Inderdaad, het zou een voorbeeld kunnen zijn. Ik merk, dat er tussen het IKV en andere vredesorganisaties een continue spanning heerst. Ze zeggen vaak tegen ons: wat jullie doen is allemaal veel te politiek. De politiek heeft natuurlijk vooral bij dit soort bewegingen een heel slechte reuk. Die komen op in verzet tegen de politiek en in plaats van te leren dat je dus aan politiek moet gaan doen, blijf je staan tegenover die politiek. Als ze dan zien dat jouw functionarissen in die politiek duiken, daar de nodige ellende aanrichten en deuken oplopen en vuile handen maken, denken ze: zie je wel, ze worden net zo.

Echt, daar zit een groot probleem. Een grondprobleem. Ook bij kerkelijke vredesorganisaties. Bij de kerken zelf, hun verhouding tot de politiek. Je moet met elkaar over duizend en een dingen gaan discussiëren om dat helder te maken'.

Je overdrijft niet?

'Ik zie het als mijn taak dit zo scherp mo-

gelijk in de vredesbeweging neer te leggen. Gebeurt dat niet, dan komen we op een heel moeilijke punt uit'.

Je bent er door gefrustreerd geraakt?

'Het is niet een kwestie van gefrustreerd of pessimistisch zijn. Je kunt het realistisch noemen. Ik raak er niet door gefrustreerd zolang ik kan constateren, dat de beweging functioneert, dat de mensen erin enthousiast voor blijven, ondanks alle moeilijkheden. Alle regio's zijn present op onze campagneraad. De stemming is nog steeds voortreffelijk. Je hebt dan het gevoel, dat het allemaal werkt. En ik denk ook, dat we een reële kans hebben door dat moeilijke punt aan het eind van dit jaar heen te komen. De vraag is alleen; geldt dat alleen voor een enkele vredesorganisatie - het IKV - of ben je in staat iets werkelijk substantieels mee te nemen, want je komt er niet als je andere vredesorganisaties niet ziet meefunctioneren. Het probleem is ook, of het je gegund wordt. Als er al teveel vredesorganisaties om ons heen wegvallen, ja dan ben je toch jousw ondanks heel marginaal geworden... De vredesbeweging heeft toch juist haar kracht gekregen doordat ze van alle kanten wordt ondersteund? Als de andere organisaties maatschappelijk redeneren: nou ja, dit hoofdstuk in de geschiedenis hebben we nu wel gehad...

In Duitsland ligt het misschien nog veel moeilijker. Komen ze daar verder of gaan ze na een aantal spectaculaire acties weer een kwijnend bestaan leiden om de eenvoudige reden, dat ze niet dat hebben gedaan wat hen tot een serieuze discussiepartner maakt voor alle mogelijke maatschappelijke instellingen, tot de politiek toe. De Scandinavische vredesorganisaties zie ik wel voortbestaan, omdat ze een duidelijke discussiepartner zijn geworden. We zijn sterk afhankelijk van wat in die landen en in Oost-Europa gebeurt omdat het centrale probleem voor ons centraal-Europa is'.

Welke kansen zie je nog?

'Je zou kunnen redeneren, dat de vredesbeweging op dit ogenblik veel kansen heeft. Als ze echt als brede beweging zou volhouden, heeft ze met name veel kans bij de middengroepen, omdat die in toenemende mate beginnen in te zien in wat voor krankzinnig systeem we zitten. Een verschijnsel als je ziet in de kerken, zoals het Icto, heeft naar mijn gevoel zijn hoogtepunt gehad. Ook in de kerken ziet men in, dat dat clubs zijn die alleen en uitsluitend het bestaande verdedigen maar vanuit de ethiek geredeneerd geen enkele correctie bieden. We zijn door die fase van de opkomst van al dit soort tegenkrachten aan het heen komen.

Maatschappelijke processen zetten iets in gang, maar dienen altijd, op een ogenblik, bij een punt terecht te komen waar ingrijpende, fundamentele besluiten worden genomen die met die processen in relatie staan. Dat kan twee kanten opgaan: het proces kan worden gehonoreerd of geblokkeerd. Ze zijn het wat de vredesbeweging betreft aan het blokkeren.

Vooraf in de kerken en in de vakbeweging valt voor de vredesbeweging zeer veel te

'Icto heeft hoogtepunt gehad'

winnen. De echte kans daarop heb je in een zich gunstig ontwikkelend politiek klimaat. Je moet echt het gevoel hebben, dat de politiek zich begint in te stellen op een nieuwe maatschappelijke ontwikkeling. Dan zie je maatschappelijke organisaties meedoen. Doet die politiek dat uitdrukkelijk niet, dan hebben ook die instellingen de neiging niet mee te doen. Of misschien zelfs het omgekeerde te gaan doen. Er ligt dus nog een enorm veld aan mogelijkheden'.

In dat licht deed je een nieuwe oproep naar de kerken toe?

'Ja, maar ook om iets anders. Je ziet, dat het veiligheidsprobleem niet meer een probleem is tussen Oost en West, maar gewoon een probleem tussen top en basis, dát is de veiligheidsvraag waarvoor we tegenwoordig staan. In alle landen. Op dat moment doe je een beroep op datgene wat er tussen zit. In de eerste plaats op je eigen instellingen, in ons geval de kerken, om hun positie te bepalen in dat conflict. En stelling te nemen'.

Ja, maar daar houdt de tijd geen rekening mee.

'Nee, ze moeten het dus nu doen. De FNV doet nu echt mee. In hoeverre de hele organisatie van de FNV ervoor wordt ingezet is voor ons nog de vraag. De kerken moeten nu ook komen'.

Is het reëel te veronderstellen dat ze dat zullen doen?

'Energijds kun je daar twijfels over hebben. Aan de andere kant beginnen de kerken geleidelijk aan de spanning te voelen, dat er iets van ze wordt verwacht. Ik weet niet of het lukt, maar we proberen het intensief'.

Volgens de praeses van de hervormde synode is de communicatie tussen IKV en kerken gebrekkig.

'Ik vind juist dat we prima gesprekken hebben. Uitwisseling van gedachten is er genoeg. De vraag die hij stelt is: erkennen we elkaars problemen, is er wel echte communicatie? Een serieuze vraag. Je kunt iemand volstrekt begrijpen en toch niet voelen wat hem beweegt. Zijn verhaal kwam aanvankelijk heel koud over, maar het is uiteindelijk heel nuttig gebleken. Het heeft de clubs dichter bij elkaar gebracht: het moderamen, de top van de

kerk en het IKV zijn in die gesprekken verder gekomen. Dat gevoel heb ik al thans. Ik krijg de indruk, dat Roos zoek naar de formulering van een opdracht aan het IKV, omdat die tot nu toe nogal wazig is; er is nooit iets voor al die kerken officieel neergelegd. Als je slecht bent, kun je zeggen: hij wil die opdracht gewoon hebben om het IKV tot de orde te kunnen roepen en te bereiken dat de campagne misschien van het IKV kan worden afgehaakt. Maar het omgekeerde is aan de hand: hij heeft die opdracht nodig omdat de kerkleiding tegen haar gemeenten kan zeggen: het IKV handelt binnen die opdracht, we kunnen het IKV dus inderdaad steunen. Ons commitment wordt erdoor bevestigd. Heel prima.

Kijk ook naar de positie van de praeses: zo'n moderamen krijgt tweehonderd brieven per week over het IKV. Geen positieve. Allemaal met bezwaren. Tegen die mensen moet je als synode iets zinnigs kunnen zeggen. Maar ook tegen het IKV'.

Wat verwacht je van de bisschoppelijke brief over de kernwapens?

'Dat ze zich daarin keurig netjes bij de Amerikanen zullen gaan aansluiten, de afschrikking zullen aanvaarden zolang die de ontwapening maar helpt. Ze zullen niet doen wat ze in de Nederlandse situatie moeten doen: hier, nu en in onze situatie spreken. De Amerikaanse bisschoppen hebben zich tegen Reagan gekeerd, de Nederlandse moeten dat tegen Lubbers doen. Maar ook voor de rooms-katholieke kerk geldt, dat ze nu begint te voelen waar het probleem eigenlijk ligt. In die zin zullen ze ook wel aanspreekbaar zijn voor een oproep van onze kant. Ik ben daar optimistischer over dan een jaar geleden'.

Wat is het effect van die brief naar het CDA toe?

'Er zal in het algemeen wel weer een interpretatie-oorlog over die brief uitbreken'.

Heb je het CDA al afgeschreven?

'Nee. Hoe je het ook wendt of keert, het CDA is het meest centrale machtsbolwerk in Nederland. Je komt daar nooit doorheen, maar je kunt kijken of er nog ergens een ingang is. Het is heel moeilijk toegankelijk. De mensen die er de zaken iets anders bekijken... het is je reinste inquisitie. Precies wat ik altijd tegen die Oosteuropese partijen heb: de dingen die echt aan de orde zijn op zo'n manier aan de orde stellen, dat wie daarbij afwijkt van het geheel aan de schandpaal wordt genageld. Praktisch iedere avond komen mensen mij vertellen, dat ze lid zijn van het CDA, dat ze dat willen combineren met een actieve deelneming aan de vredesbeweging en of ik vind dat ze gewoon lid moeten blijven. Dat vind ik dan ook. Ik merk dat er nogal wat van die mensen zijn. Er zit kennelijk toch potentieel in het CDA.

Ook bij de VVD merk je dat velen de problematiek hebben ontdekt. Dat is een nieuw verschijnsel. Daar is op korte termijn niet zoveel winst uit te halen, maar er is daar wel een terrein opengebrouwen. Daar moeten wij dus ook wat in investeren'.

Jos Teunissen

Biechtstoel in restauratie

Het Interkerkelijk Vredesbe- raad (IKV) is van mening, dat een eventuele overeenkomst tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie op het kernwa- penoverleg in Genève alleen maar dient om de plaatsing van nieuwe kernwapens in Europa te verzekeren. En op een heel ander vlak denk van mening, dat de bespreking van paus en bisschoppen, deze we- ken in Rome over het prachtig klinkende thema "Verzoening en boete in de zending van de kerk", alleen maar dient om de plaatsing van biechtstoelen te verzekeren.

Vorige week begon in de ul- tramoderne vergaderzalen links van de Sint Pieter de driejaarlijkse bisschoppensynode, een bijeenkomst van paus en andere Vaticaanse autoriteiten samen met onge- veer tweehonderd afgevaar- digden van alle bisschoppen- conferenties ter wereld. Vanuit Nederland neemt bisschop B. Möller van Groningen aan de besprekingen deel.

Zo'n bisschoppensynode is nog een uitvinding van het tweede Vaticaanse Concilie: het roomskatholieke topbe- stuur zou regelmatig overleg- gen met de plaatselijke be- stuurders, de bisschoppen. Om de drie jaar een belangrijk onderwerp. In de voorbije ja- ren kwamen aldus bijv. de ka- techese, het priesterschap, het gezin, de missie ter sprake.

Het was de bedoeling, dat de bisschoppen vanuit hun landen

hun ervaringen zouden mee- brengen en uitwisselen en dat daaruit dan kerkelijke beleids- lijnen zouden worden opge- steld.

Maar al bijna vanaf het be- gin van deze bisschoppensyno- de bleek, dat het Vaticaan we- nig zin had in deze voorzichti- ge vorm van inspraak van on- deraf. Meer en meer ver- schrompelde deze collegiale bijeenkomst tot een welwillend

ment van de zondenvergeving. De gelovigen vertellen hun fouten aan de priester en tonen er berouw over. De priester ontslaat hen van deze zondig- heid en geeft hun een (geeste- lijke) boete. Alles is vergeven en vergeten.

Vooraf sinds de zestiende eeuw is dit biechten een pure privé-aangelegenheid gewor- den. Een kwestie van de ene gelovige tegenover de ene priester in het donkere hokje in de hoek van een kerk, dat biechtstoel is gaan heten. Bo- vendien was de aandacht van de gelovigen voornamelijk ge- fixeerd op de zondigheid van alles wat maar met seks te maken heeft.

Toen de maatschappelijke opvattingen op dat gebied ge- zonder en vrijer werden, ble- ken veel katholieken nauwe- lijks nog iets te biechten te hebben; andere zonden hadden ze eigenlijk niet geleerd te on- derkennen! Bijgevolg is de biecht, vooral de laatste twin- tig/dertig jaar, zeer snel in on- bruik geraakt.

De huidige paus Johannes Paulus II wil terug naar het oude, op alle gebied. Geen priester meer uit het ambt ontslaan, alle voorbehoedmid- delen verbieden, allemaal weer de biechtstoel in. Zo loodst hij de roomskatholieke kerk een getto in. Om hem daarvoor te behoeden was nu eigenlijk juist zo'n bisschoppensynode ingesteld.

door
Lambert
van Gelder

college van advies. De paus kan met de adviezen doen wat hij wil. De vorige keer (1980, over Het Gezin) heeft hij alle 43 aanbevelingen van de syno- de gewoon naast zich neerge- legd.

Ditmaal gaat het dan over verzoening en boete, maar in- siders voorzien nu al dat het, alle diepgaande theologische discussies ten spijt, de paus maar om één ding te doen is: de katholieken moeten weer gaan biechten, de biechtstoel moet gerestaureerd worden.

De biecht geldt in de rooms- katholieke kerk als het sacra-

Het vrije Volk

10-1983

CIRCULATIE

houden dan dagen

BEZIEN Volgens geadresseerd
par. nog t.k. aan

2 we

n: